

Universitātes avīze

Pirmdiena, 1994.gada 7.novembris. Nr.5. Maksā 15 santimus.

*Maksas
studijas?!*

Jr izeja...

KLIEDZIET JŪS!

LU Rektors JURIS ZAĶIS

Foto: TENIS NIGULIS

Viss sākās LU rektora JURA ZAĶA kabinetā.

"UA": Jūsu viedoklis par mācību maksas ieviešanas nepieciešamību LU ir publicēts "UA" šā gada 1. numurā, 9. septembrī. Vēstulē maksas ieviešanu jūs pamatojat ar mācībspēku zemajām algām. Vai tas ir vienīgais iemesls šai idejai, un kā ir mainījusies situācija no 21. jūlija (datums, kurā vēstule uzrakstīta)?

Rektors J. Zaķis: Tās noteikti nav tikai pasniedzēju algas. Varbūt, ka pārējās problēmas nav pietiekami akcentētas, bet to ir diezgan daudz. Manuprāt, galvenā problēma ir mūsu valsts politika.

Kopš brīža, kad ieviesām jēdzienu "maksas students", mēs tik un tā esam atkāpušies no bezmaksas izglītības principiem. Tas rada grūtības, jo arī šie studenti neapmaksā visus izdevumus. Šāda situācija Universitātē pieļauj manipulēšanas iespējas ar maksas un bezmaksas vietu skaita proporcijām fakultātēs, kur notiek tirdzniecība ar studiju iespējām. Tās pašas ir pilnvarotas noteikt maksu par studijām, tomēr tas neatspoguļo reālās studiju izmaksas – kādas vienas fakultātes students nebūt nav "dārgāks" kā citā fakultātē, patiesais iemesls ir konkursa atšķirības.

Pēc manām domām, tas ir amorāli. Pastāv pat jautājums, vai mācību maksa vispār nokļūst līdz Universitātes kasei. Tas bieži nenotiek un fakultāte "piešķir" līdzekļus Universitātei pēc saviem ieskatiem. Man ir neoficiāla informācija, ka no stu-

dentiem tikusi prasīta viena maksa, bet uz Universitāti atnesta cita.

"UA": Kā būtu jārisina šī problēma?

Zaķis: Manuprāt, tas ir aizgājis par tālu. Pastāv viens variants – atgriezties pie situācijas, kad mācību maksu principā nevienam neprasa, un tas tā valsti arī tiek deklarēts.

Otrs variants – ieviest visā Latvijā visiem studentiem pilnīgi vienādu maksu. Tad katrs, kurš vēlēties studēt, apzināsies šādu situāciju, nenotiks nekādas manipulācijas un ne dekāns, ne kāda cita atbildīga persona nevarēs iečukstēt ausī studentam, kurš nav ticis: "Zini, ja tu tā gribi studēt, nu samaksā man mazliet vairāk." Tā ir izspiešana, bet šobrīd neviens nezina, vai viņš tiek vai netiek šantažēts. Es pats parakstiju no fakultātēm iesniegtās ziņas par maksas lielumu, ko nosaka attiecīgie dekāni, bet neviens reflektants kārtīgi netika iepazīstināts ar šādu manis parakstītu pavēli, un dekāns pats nosauc tādu samaksu, kādu viņš grib. Nevajadzētu atstāt šo statisko situāciju, ka tas kurš ir iestājies ar labāku balli, visu laiku studēs bez maksas, bet tas, kuram vienkārši nepaveicās eksāmenā, maksās. Saglabājot tagadējo sistēmu, būtu jāievieš jauns kurss ik gadu vai pat ik semestri, pārsijājot studentus. Tam nepiekrīt dekāni.

Mans priekšlikums būtu noteikt precīzu semestri iegūstamo ballu summu, ar kuru studentam būtu garantētas bezmaksas studijas visu semestri. Tam būtu jādarbojas neatkarīgi no tā, vai 5 cilvēki vai viss kurss iegūst šo ballu summu. Ja iegūst viss kurss, par to var tikai priecāties. Tas likvidētu negatīvo konkurences izjūtu starp pašiem studentiem. Man šāds režīms patīktu arī iestājesāmenos, kad varētu saglabāt vienu un to pašu kritēriju neatkarīgi no tā, cik cilvēku attiecīgajā gadā spētu to sasniegt. Šādas reformas ir atkarīgas no fakultātēm, jo tas samazina darba garantijas mācībspēkiem. Vispār mācībspēki nevēlas pieskaņoties studentiem, bet otrādi – gaida no tiem paklausību. Šis režīms mācībspēkus fakultātēs pilnīgi apmierina.

Te ir divi varianti – LU students pasaka to, ko viņš grib un mācībspēki un vadība viņam pieskaņojas – jaunais režīms; veicis – viss kā jau šobrīd, bet studentu vēlmēs un pat to skaits tiek pieskaņots mācībspēkiem.

"UA": Kuru variantu jūs personīgi vēlētos redzēt Universitātē?

Zaķis: Godīgi sakot, mani apmierinātu jebkura kārtība, kaut gan es pats vēlētos redzēt mūsu Universitāti plaukstum un zeļam. Šādi man labāk patīktu maksas variants, jo pilnīgu bezmaksas studiju variantā es neredzu iespējas Universitātei tālāk attīstīties. Te es arī nesaskatu iespēju

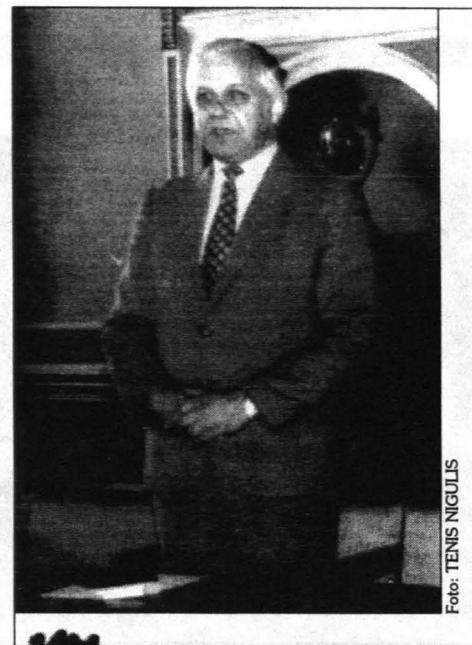

Foto: TENIS NIGULIS

palielināt mācībspēku algas, bet bez tā LU var aiziet bojā.

"UA": Vai, ieviešot mācību maksu, neaizies bojā trešdaļa specialitāšu LU?

Zaķis: Jā. Protams. Tas ir neapšaubāmi.

"UA": Vai jūs būtu gatavs atlaist nosacīti nepopulāro fakultāšu pasniedzējus?

Zaķis: Jāatlaiz. Tāda ir situācija. Ko lai dara, ja jaunieši nevēlas studēt šīs ievirzes programmas?

"UA": Populārāko specialitāšu studentiem ir daudz lielākas iespējas studiju laikā piestrādāt un vēlāk arī labi nopelnīt.

Zaķis: Augstākā izglītība nav nauda. To var taisīt arodskolās, biznesa skolās. LU kā klasiskā universitāte nenodrošinās lielākās algas Latvijā, klasiskās universitātes nekad nav peļņas cilvēku sagatavotājas.

Otrs – LU piedāvā tikai tās studijas, kurās tā ir pietiekoši augstā līmenī. Es nevaru pieļaut jaunu programmu izveides attīstību, ja tās nevar nodrošināt labi speciālisti. Tādus procesus es cenšos kavēt.

LU pats būtiskākais ir nodrošināt aka-

dēmiskus augstus standartus un studiju brīvību.

"UA": *Savā vēstulē ("UA" 1994. g. Nr. 1, 9.sept.) jūs rakstāt: "pašlaik Latvijā ir viena no Eiropā zemākajām studentu skaita attiecībām pret valsts iedzīvotāju skaitu." Tas jau ir bridinājums, bet vai, ieviešot mācību maksu, situācija nevarētu kļūt vēl bēdīgāka?*

Zaķis: Jā. Tas tā būs. Bet tā ir valsts politika. Rupji rēķinot, mēs varētu pieņemt 4x vairāk studentu, jo tāds ir vidējais konkurss. Ja arī pēc maksas noteikšanas daļa atteiktos no tālākās izglītošanās, tad konkursā proporcijas varētu būt (atkal rupji rēķinot) 1: 2, kas tomēr teorētiski būtu 2x vairāk kā šobrīd.

Bet es gribu zināt, vai studentu un iedzīvotāju skaita attiecības – šis 1% no iedzīvotāju skaita – ir valsts politika, vai nejausa sagādīšanās!

"UA": *Vai jūs pats par šo jautājumu esat runājis ar valdības pārstāvjiem?*

Zaķis: Protams, es esmu to jautājis. Viņi man neatbild. Es nezinu kāpēc? Viņi smaida un saka, lai mēs darot paši ko varot.

Es esmu jautājis, vai budžets LU tiek piešķirts, rēķinot reāli 1% valsts iedzīvotāju skaita studiju apmaksu, vai vēl mazāku skaitu. Ja šis skaits ir tāds, tad es konkurēšu ar citām augstskolām, pārvilīniet pie sevis studentus, vai arī es necenšos to darīt, bet gan palielinu tieši savas augstskolas studentu skaitu, vadoties no pieprasījuma pēc studiju vietām, kas, protams, palielinātu kopējo studentu skaitu virs 1%. Savukārt, ja tas neatbilst valsts politikai, tad man ir jāuzņemas atbildība par to, kā es to panācu. Man tas ir jāpierāda un jāargumentē katrā jauna studiju iespēja valsts kasei. Šādi es rēķinātos ar oficiālu valdības politiku līdz pat citu finansējuma avotu meklēšanai, uzskatot, ka 1% studējošo iedzīvotāju ir bezkaunīgi zems rādītājs pat šī brīža Latvijā.

Droši vien arī valdība šo rādītāju vērtē kā zemu, bet nesaka publiski, jo tad būtu jāmeklē finansējuma avoti.

Tā ir negodīga valdības spēle.

"UA": *Vai jūs tomēr aizstāvēsiet viedokli, ka 150 latu mācību gadā ir pieņemama summa šobrīd Latvijā, ja LU nebūs citas iespējas kā maksas noteikšana? Vai tā nav vardarbība pret studentiem, nenovēršami spiežot tos strādāt paralēli studijām, jo jau šobrīd lekciju kavējumi ir daudz biežāki par apmeklējumiem?*

Zaķis: Kāpēc gan to saukt par vardarbību? Darbs var kļūt par vēl labāku skolu kā Universitāte, īpaši ja tā ir slikta līmeņa Universitāte. Es pats savulaik strādāju, bet, neskatoties uz to, biju teicamnieks.

Es esmu bijis dažādās ASV universitātes, kur ēdnīcās studenti mazgā traukus, uzkopj telpas bibliotēkās un pie kompjūteriem. Pie mums visu to dara laboranti.

"UA": *Vai jūs būtu gatavs, ieviešot maksu, atlaist laborantus?*

Zaķis: Lielu daļu noteikti. Es negribu piedāvāt studentiem krāvēju darbu, bet gan iespējas strādāt, paralēli gūstot labumu studijām – bibliotēkās, kompjūteru telpās u. tml.

"UA": *Kāds būtu jūsu priekšlikums studiju kreditēšanā?*

Studentiem ir jā saglabā atbildība nodokļu maksātāju (kuri par saviem līdzekļiem apmaksā viņu studijas) priekšā. Tā ir nodevība pret sabiedrību. Kas gan strādās tajās vietās, kur šobrīd trūkst skolotāju?

Zaķis: Šobrīd budžeta studentiem mēs apmaksājam visu, neatkarīgi no tā, vai pēc studijām viņš strādā valsts vai privātā uzņēmumā. Es uzskatu, ka pēc studiju beigām valsts varētu 100% apmaksāt izcilo studentu studijas – dzēst kreditu. Otra kategorija – tie studenti, kuri pēc studijām strādā valstij vitāli svarīgās

Foto: TENIS NIGULIS

profesijās. Trešā kategorija – tie, kuri aiziet strādāt privātajās struktūrās. Šiem studentiem būtu jāapmaksā pašiem savi studiju izdevumi.

"UA": *Kādi vēl būtu iespējamie līdzekļu avoti Universitātei?*

Zaķis: Mums nāktos apkopot tos līdzekļus, kas nonāk privāto mācību iestāžu vai kursu organizētājfīrmu kabatās, jo bieži vien šajās iestādēs strādā tie paši Universitātes pasniedzēji. Man valsts likumi nepieļauj dot iespējas pasniedzējiem strādāt virs normētā darba laika, kaut gan viņi to

spētu un arī paši vēlas. Šo laiku mācībspēki izlieto piepelnoties citur.

"UA": *Kā labot šo situāciju?*

Zaķis: Palielinot pasniedzēju algas. Par ideālu uzskatu situāciju, ka ikviens students, kas iekļuvis Latvijā Universitātē, varētu studēt, cik tik vien viņš pats spēj un grib, un neviens neprasītu naudu, ko nodrošinātu citur strādājošo pasniedzēju atgriešanās Universitātē.

"UA": *Iedomāsimies situāciju, ka mācību maksa tiek noteikta. Kā tiktu pabalstīti tie studenti, kuri patiešām nespētu to samaksāt?*

Zaķis: Maksas studijas nedrīkst ieviest, ja līdzās netiek nolikts palīdzības sniegšanas mehānisms, ko gan man ir grūti izstrādāt.

Šobrīd mums nav nekādas peļņas no LU uzņēmējdarbības. Ja tāda parādīsies, tad kaut kādā veidā mēs varētu realizēt šo palīdzības mehānismu no šī avota. Šobrīd vienīgais finansējums ir valsts budžets. Bet ko darīt, ja tas ir nepietiekams?

Neapšaubāmi, ka jebkurā valstī eksistē mācību maksas atlaides vai pilnīga atbrīvošana no tās.

"UA": *Kad tiks lemts par jūsu priekšlikumu?*

Zaķis: Jūs esat pilntiesīgi balsot par to. Bez balsošanas es jautājumu neizlemšu.

"UA": *Jūsu termiņš maksas ieviešanai – nākamais semestris? Vai vēl joprojām?*

Zaķis: Tā es vēlējos pēc iespējas ātrāk panākt šī jautājuma iztirzāšanu.

Protams, visvienkāršākais būtu pilnīgs valsts finansējums, bet šīnī jautājumā manas iespējas ir gandrīz izsmeltas. Kļiedziet jūs! 1% studējošo iedzīvotāju ir mazākais rādītājs Eiropā! Es gaidu arī jūsu rīcību un aktivitāti.

Kopumā es te saskatu arī juridiskas pretrunas valdības darbībā. Ja pastāv pilsoņu konstitucionālās tiesības uz izglītību – arī augstāko, tad pietiek tikai gribēt, un valstij par šīs gribas realizāciju ir jāgādā.

Intervējis ROBERTS PUTNIS

KAM TAS IR IZDEVĪGI?

Foto no A. Lungas peroniskā arhīva

Finansu pārvaldniece ASJA LUNGA

Studiju kreditēšana neapšaubāmi ietekmēs LU finansiālo pusi. Tāpēc par to, kāds ir pašreizējais Universitātes finansiālais stāvoklis un ko varētu mainīt studiju maksas paaugstināšana, saruna ar finansu pārvaldnieci ASJU LUNGU.

"UA": Kā jūs raksturotu šībrīža finansiālo stāvokli LU?

Asja Lunga: Šajā gadā vislielākās problēmas ir saistītas ar piešķirtā darba algas fonda nepietiekamību. Samazinoties studentu skaitam, kuru apmācību finansē valsts budžets, ir jāsamazinās arī mācību spēku skaitam. Tā LR IM apstiprinātajā valsts budžeta tāmē ir noteikts mācību spēku skaits 820, 2 štata vienības, kurām paredzēts arī mācību spēku darba algas fonds. Šis štata vienību skaits veidojas, izejot no pastāvošajiem studentu attiecības pret pasniedzējiem normatīviem: (8 dienas nodaļas studenti uz 1 pasniedzēju, 15 vakara nodaļas studenti, 35 neklātienēs nodaļas studenti). Bet Universitātē 1994. gada 1. janvārī strādāja 963 štata pasniedzēji. Tādējādi gada laikā šo starpību vajadzēja nolidzināt. Rektors izteica pat priekšlikumu, ka 1994./95. mācību gadam jauni studenti netiktu uzņemti. Bet dekāni uzskatīja, ka jauno studentu uzņemšanai tomēr ir jābūt, jo vidusskolu beidzēji pašlaik ir potenciālie bezdarbnieki un Universitātei ir jānāk viņiem pretī, organizējot uzņemšanu paredzēto finansu līdzekļu ietvaros. 1. septembrī situācija ir tāda, ka gandrīz visām fakultātēm nepietiek naudas darba algu izmaksai vismaz 2 mēnešus. Prorektora J. Krūmiņa vadībā tika izveidota komisija,

lai kopā ar dekāniem pārrunātu izveidojušos situāciju un rastu izeju no tās. Šogad LU mācās 1025 dienas nodaļas, 346 vakara nodaļas un 1452 neklātienēs nodaļas maksas studenti. Līdz ar to arī no šiem līdzekļiem jāapmaksā pasniedzēju darbs. Jo valsts budžets šo maksas studentu skaitā dēļ papildus darba algas fondu neizdalīs. Fakultāšu dekāni visas papildus slodzes, kas saistītas ar maksas studentu apmācību nevar apmaksāt no valsts budžeta. Un ja ievēro normatīvu, kā aprēķina valsts budžeta pasniedzēju štata vienību skaitu, tad LU kopumā būtu jāapmaksā 185.1 štata vienību mācību spēku darbs no maksas studentu iemaksātajām naudām (1025: 8.5 120.6; 346: 15 23; 1452: 35 41.5). Rodas nākošā pretruna, jo, ja valsts budžeta students macību gadā izmaksā apmēram Ls 420, tad maksas students tikai – Ls 100 – 260 gadā atkarībā no fakultātes. Bet šo Ls 420 struktūra ir šāda:

Ls 189 ir d/a fonds

Ls 69 ir 37%

Ls 102 ir stipendiju fonds

Ls 60 ir t. s. pārējie izdevumi, kas sedz komunālo pakalpojumu, saimniecības, bibliotēkas, studentu poliklinikas un citus izdevumus. Tātad mācību maksa ir zema, jo nesedz pat d/a fonda izmaksas. Secinājums ir tikai viens, ka maksas studenti ir izdevīgi (ja tā var teikt) tikai tikmēr, kamēr viņu skaits ir tāds, ka tos var pievienot valsts budžeta studentu grupām, bet ja to skaits ir jau tik liels, kāds tas ir tagad, tad šī te mācību maksa nenosedz vairs pat darba algas fonda izdevumus.

"UA": Vai var cerēt uz uzlabojumiem nākamgad?

Lunga: Jā, noteikti, kaut vai tādēļ vien, ka izglītība tomēr ir minēta valdības deklarācijā kā prioritāra. Universitātē šie uzlabojumi nebūs jūtami, kamēr mēs paši nesakārtosim Universitāti. Jo ir ļoti daudz problēmu gan mācību spēku slodžu pārskatīšanā, gan mācību programmu sakārtošanā. Ļoti daudz priekšmetu tiek lasīti mazam studentu skaitam, kaut gan varētu šos kopējos priekšmetus lasīt vairāku studiju programmu studentiem.

"UA": Kur paliek maksas studentu iemaksas? Tām būtu jāpaliek fakultātē vai LU?

Lunga: Maksas studentu iemaksas tiek sadalītas sekojoši – 70% paliek fakultāšu rīcībā un 30% centralizēti LU. Pēc manām domām šis ir optimāls variants.

Jo no šiem centralizētajiem 30% tiek nosegti Universitātes kopējie izdevumi.

"UA": Aktuāls ir jautājums par mācību maksas ieviešanu. Kā tas varētu ietekmēt LU finanses, un vai patiesi tas ir labākais risinājums?

Lunga: Jā, pašlaik ir runa par to, ka jebkuram studentam būs jāmaksā Ls 150 mācību gadā no nākošā gada 1. septembra. Bet tas vēl ir visai nenoteikti.

LU finanses tas ietekmētu, tādējādi, ka valsts budžeta students nesaņemtu stipendiju, kas ir Ls 100 un vēl piemaksātu Ls 150, tas palielinātu Universitātes budžetu par Ls 266.500. Valsts budžeta izdalīto stipendiju fondu varētu izmantot vai nu darba algu, vai citu izdevumu segšanai. Nevaru apgalvot, ka tas ir labākais risinājums, jo ir studenti, kas nebūs spējīgi šo summu samaksāt.

"UA": Tad attiecīgi nevar būt maksas, ja nav iespējams iegūt kredītu. Kāda šobrīd ir situācija ar kredītiem?

Lunga: Pašlaik "Nolikums par Latvijas augstskolu studentu kreditēšanu" paredz, ka kredītu apjoms ir 1.5 minimālās stipendijas t. i. Ls 11.25. Ari kredīta saņēmēju skaits ir ierobežots – pēdējo un priekšpēdējo kursu studenti bāreņi, studenti, kuri miris viens no vecākiem; studenti, kuri nāk no daudz bērnu ģimenēm; studenti, kuru ģimenēs ir bērni; studenti, kuriem abi vecāki ir pensionāri. Reāli pagājušajā mācību gadā šo kredītu izmantoja 19 studenti, bet pašlaik 3 studenti.

ILZE JOZEPA
INESE SIKSNA

"MIR IN EUROPA" Nr. 79, 1994

KAS KO GRIB SPONSORĒT?

Likās, ka Juridiskās fakultātes dekānam JĀNIM VĒBERAM nenāktos uztraukties par savu studentu maksāspēju, taču viņš pats domā savādāk.

Domāju, ka jāsaglabā tā pati sistēma, kas ir pašlaik. Budžetam ir jāfinansē, ja ne visi izdevumi par mācībām, tad lielākā daļa, noteikti. Izglītības ministrija ir tādēļ, lai no valsts budžeta prasītu izglītībai lielākus procentus. Nevaru precīzi pateikt, cik pie mums izglītībai atvēlēto līdzekļu lielums atšķiras no citām Eiropas valstīm. Bet, ka tam ir jābūt daudz lielākam, domāju, man nav jāsaka. Un protams, līdzās valsts budžeta finansējumam, varētu būt arī pašfinansēšanās. Likumā tas nav aizliegts. To varētu ieviest tajās specialitātēs, kuras šobrīd LU ir vispopulārākās – svešvalodas, ekonomika, jurisprudences.

Neapstridami, ka daudzi, kas būtu varējuši studēt, pēc mācību maksas ieviešanas to vairs nespēs darīt. Daudzas problēmas nāks klāt, jau tā bieži vien grūtībās nonākušajiem studentiem no laukiem. Juridiskajā fakultātē mazinās studentu skaits neklātienē, jo viņiem ir jābrauc uz sesijām, bet ceļa izdevumi ir pārāk dārgi. Rīgā, protams, atradīsies gudras galvas, kas būs arī ar mieru maksāt. Bet vai daudz tādu būs no Ludzas rajona, šaubos.

Un vispār, vai tagad būs tik daudz jauno cilvēku, kas gribēs maksāt Ls 150, lai kļūtu par vēsturnieku vai ķīmiķi. Ķīmijas fakultātē jau 2 gadus uzņem bez iestājekāmēniem, jo tur nav studētgrībētāju.

Kreditēšanas sistēmu vērtēju atzinīgi, bet pašlaik iespējas to izmantot ir ļoti trūcīgas. Ja saka, ka pašreizējais stipendiju fonds varētu tikt izmantots kreditēšanai, rodas jautājums, cik studenti varēs saņemt kredītu, jo laikam ar Ls 10 mēnesi nepietiks izdzīvošanai. Ja tagad Juridiskās fakultātes 100 dienas nodaļas studenti, kas saņem stipendiju, gribēs saņemt arī kredītu, es nezinu, kur valsts ņems līdzekļus.

Par sponsorētgrībošajām firmām ir jājautā – kas ko grib sponsorēt? Lielākā daļa Juridiskās fakultātes maksas studentu maksā pašī, vai viņu vecāki. 90 procenti,

DABASZINĀTNES IZNIKS

Šogad iestājekāmēnu konkurss Fizikas un matemātikas fakultātē bija 1.7 pretendenti uz vienu studiju vietu, un tas pierāda, ka šeit ievest mācību maksu nebūs iespējams. Diezgan pesimistisks ir arī šis fakultātes dekāns OJĀRS JUDRUPS.

Man nav pieņemama ideja, ka ar 1.februāri tiks noteikta Ls 150 liela studiju maksa un nekādi blakus mehānismi, kā apmaksāt šīs studijas netiks paredzēti. Tas ir politisks jautājums, kuru tautai jāpaziņo nevis rektoram, bet gan parlamentam, jo šis jautājums skar ļoti daudzus cilvēkus.

Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas vadītājs parlamentā P. Putniņš noorganizēja tikšanos, kurā piedalījās komisijas deputāti, rektors, es kā oponents rektoram, pārstāvji no ministrijām. Sapratu, ka

kas pie mums mācās, kaut kur arī strādā. Lielākā daļa stipendijas nemaz nesaņem. Un ar Ls 10 jau nemaz nevar iztikt, arī vecāki visiem nevar palīdzēt.

Kopš 1992. gada 95 % studentu savas studijas apmaksā pašī. Un ar katru gadu samazinās to firmu skaits, kas apmaksā studijas savam potenciālajam darbiniekam. Mācību gadā varētu būt kādi divi, trīs studenti. Bet šie noteikti nav valsts uzņēmumi. Vienīgi vakara nodaļā, studijas apmaksā Iekšlietu, Tieslietu ministrija.

Protams, ja studentam ir personīgā vienošanās ar firmu, tā ir cita lieta. LU slēdz līgumu ar pašu cilvēku, un par to mēs, protams, nemaz neuzzinām.

DACE KREJERE

"UA" piebilde: septembra vidū bija vērojama krasa dekāna kunga viedokļa maiņa pret iespējamām studentu aktivitātēm šobrīd ar pamatojumu – gaidīt jautājuma izskatīšanu Saeimā. Tā kā J.Vēbera kungs nu ir viens no ēnu kabineta locekļiem, tad kraso pavērsienu varētu izskaidrot ar personīgo ieinteresētību.

ministrija gatavojas kaut kādā veidā risināt šo problēmu. Valdības deklarācijā ir

Fizikas un matem. f. dekāns O.JUDRUPS

Foto: ANDRIS DZENIS

paredzēts, ka mācību maksa ir 10% plus kredīts. 10% šajā gadā varētu būt Ls 50. Ja students var aizņemt naudu, un pēc tam, aizejot strādāt valsts darbā, viņam šo kredītu dzēs, viņš atrodas tādā situācijā, kādā atradās iestājoties – viņš nepaliek nevienam parādā. Un tam, kurš aiziet strādāt uz

privāto firmu, šī summa nav tik liela, lai viņš to nespētu samaksāt. Tāda ir valdības deklarācijā ietvertā ideja par mācību maksu.

Izglītība ir dārgs priekšs. Lielākajā daļā Eiropas valstu ir bezmaksas izglītība vai arī mācību maksa ir tīri simboliska – Ls 5-20 gadā nav liela summa. Igaunijā ar likumu ir noteikts, ka nav mācību maksas, bet augstskola var uzņemt ierobežotu studentu skaitu, tieši tik, cik var apmaksāt. Vācijā studēt var katrs, kas vēlas, tikai, protams, jāpabeidz skola. Pēc 1. semestra atbirst tie, kas lekciju laikā dzēruši kafiju vai kā citādi izklaidējušies. Man patiktu, ja mēs varētu uzņemt visus, kas vēlas studēt. Tad semestra laikā objektīvi atsijātos tie, kuri ir tikai iestājekāmēniem uztrenēti.

Ja Ls 150 būs jāmaksā visiem, tad skaidrs, ka Dabaszinātņu fakultātes vispār izniks. Ja būs kreditēšana, un tiem, kas pēc studiju beigšanas strādās valsts iestādēs, parādu dzēsīs, tad tas materiāli mūs ietekmēs.

Par studentu strādāšanu un studēšanu vienlaicīgi ir jāsaka, ka dažādās valstīs pieredze ir atšķirīga. Anglijā studenti nevar strādāt, jo tur ir jāmacās tik daudz, ka strādāšanai vairs neatliek laika. Bet vasarā darbu vairs nevar atrast, jo visas vietas jau ir aizņemtas. Vācijā studenti mācās 2 reizes ilgāk – 6-8 gadus – jo studenti paralēli arī strādā. Strādāšana studiju laikā ir atkarīga no tā, kā ir organizēts mācību process.

Mūsu valstī pilnībā izglītības sistēma nav izstrādāta. Augstskolu likumā ir ieraksts, ka izglītība var būt gan maksas, gan bezmaksas. Un tas jau ir pieņemts, bet tauta to nezina. Tādējādi, ja rektors noteiks maksu, viņš rīkosies likumīgi.

DACE KREJERE
un **ROBERTS PUTNIS**

IZGLĪTĪBAS CENA ATBILST TĀS KVALITĀTEI

LU jubilejas nedēļā notika zinātniskā konference, kurā referātus lasīja arī latviešu zinātnieki no ASV. Pēterā Bolšaita priekšlasījums "UA" ieinteresēja it īpaši, jo pauda "aizdiķa" (kā saka viņi paši) latviešu domas par situāciju šā brīža Latvijas izglītībā, tādēļ – fragmenti no P.BOLŠAITA kunga referāta.

"Man nav šaubu par to, kura preference uzvarēs garākā laika tecējumā, bet cik ātri tas notiks atkarāsies no pašu zinātnieku un mācībspēku kvalitātes un pašapziņas. Ir nozīmīgi un pārdomu izraisoši, ka mūsu valstī, kurā ir vislielākais ārstu skaits pasaulē iepretim iedzīvotāju skaitam tautā ir tik izplatīta ticība āderēm, pūšlotājiem un ekstrāsensiem; ka te, kur

zinātnieku un pētniecības institūtu tāpat uz iedzīvotāju skaita ir vairāk kā jebkur pasaulē, rodas tik spēcīga pretestība no pašu zinātnieku puses pret ieguldījumu modernā komunikāciju sistēmā, kas ir attīstības galvenā nepieciešamība; un arī par to, ka zemē, kur kultūra aizvien ir bijusi valsts būtības pamatakmens, jaunbūvniecības izpausmes šit tik ļoti augstu vilni...)

Viens no iemesliem, kādēļ mēs pie šādas situācijas esam nonākuši, man šķiet, ir tas, ka mēs izglītību, tīri materiāli, par daudz zem vērtējam. Ko par brīvu saņem (izglītību) daudz zemāk vērtē nekā to, par ko jāmaksā (Mersedesu). Arī – preces cena parasti atbilst tās kvalitātei. Lai cik lirisks un pašaieliedzīgs nebūtu viens otrs zinātnieks vai pedagogs, visā visumā nevar

sagaidīt, ka par trešo daļu no šofera algas šajās sabiedrības attīstībai tik svarīgās nodarbinātības drīzumā iesaistīsies spējīgākie jaunie cilvēki. (...)

Manuprāt, augstākā izglītība nav pasniedzama par velti, bet gan pret matrikulu - palīdzot ar stipendijām, aizdevumiem vai algotiem palīgdarbniekiem pašā universitātē tiem pilnībā kvalificētiem studentiem, kuru materiālie apstākļi neļautu samaksāt ar studijām saistītos izdevumus. "Brīva izglītība" tā vai tā ir sociālisma un citu valstiskumu aizstāvju sludināts mīts. Nekas dzīvīgs nav "par brīvu" un arī "brīvo" izglītību sedz nodokļu maksātāji un mācībspēki, kas pašaieliedzīgi strādā par nenormāli zemām algām."

DAŽIEM VEICAS

Rektora ideja – jāmeklē darbs. Tomēr reizēm ideju lidojumi atdurās pret dzīves īstenību, tāpēc – Nodarbinātības valsts dienesta Rīgas pilsētas Centra nodaļas direktores vietnieka LEONARDA RUBENA atbildes uz "UA" jautājumiem.

"UA": *Kādas šobrīd ir reālas iespējas studentiem Rīgā atrast darbu?*

Rubenis: Saku pilnīgi atklāti – nulle. Vienīgi pieprasījumi ir no jaunām privātfirmām, kas vēlas iekārtot savas mītnes, tāpēc tiek pieprasīti augsti kvalificēti speciālisti tieši tādās nozarēs, kas saistītas ar celtniecību vai telpu iekārtošanu. Bet es atkārtoju, ka ir vajadzīgi tikai tādi speciālisti, kuri ir sasnieguši 5. vai 6. kvalifikāciju, tātad ir meistari.

Arī jaunajos ēdināšanas uzņēmumos tiek meklēti tikai augstas klases pavāri un konditori.

Šo prasību es arī pilnībā atbalstu, jo pretējā gadījumā zūd izglītības jēga. Tai ir šie speciālisti jāveido.

"UA": *Vai tomēr nesaglabājas iespējas atrast darbu uzņēmumos, kuri brīvās darba vietas jūsu dienestā nav reģistrējuši?*

Rubenis: Protams, šādas iespējas var rasties. Tomēr pieredze rāda, ka, cilvēku nolīgstot darbā, bet neslēdzot darba līgumu, darba devējs pēc īstermiņa darba beigšanas strādniekiem atsakās maksāt iepriekš norunāto summu.

Kopumā vērtējot situāciju Rīgā, es

neredzu nekādas iespējas savienot studijas ar darbu, īpaši, ja darba mērķis ir studiju apmaksā. Studentu darbā iekārtošanas sistēma valstī ar tādu bezdarba līmeni ir nereāla. Dažiem studentiem var veikties, bet ko darīt pārējiem?

"UA": *Vai ir vērojamas darba piedāvājumu skaita izmaiņas, ko varētu izskaidrot ar gadalaika maiņu? Vai studenti varētu piestrādāt vasarā?*

Rubenis: Nē, tas saglabājas aptuveni vienmērīgs. Vienīgi celtniecībā vasarā ir lielāks piedāvājums. Tomēr prasību pēc augsti kvalificētiem speciālistiem nevar ietekmēt pat vasara.

"UA": *Vai studenti var piedalīties sabiedriskajos darbos?*

Rubenis: Tā kā studenti nav bezdarbnieki, tad viņiem tādu iespēju nav – līdzīgi kā ar kvalifikācijas celšanu vai pabalsta saņemšanas iespējām. Students pēc augstskolas beigšanas var reģistrēties valsts nodarbinātības dienestā un 6 mēnešus saņemt pabalstu 70% apmērā no noteiktās minimālās algas, pārkvalificējoties – vēl 50% stipendiju.

Šāda nepieciešamība veidojas to fakultāšu beidzējiem, pēc kuru profesijām darba tirgū nav pieprasījuma. Tādi, piemēram, ir filologi. Tā ir joma, kur darba nav pat cilvēkiem ar gadu desmitu pieredzi un plašām publikācijām.

Daudz vieglāk darbu atrast ir juristiem,

kaut gan arī te tiek pieprasīti pieredzējuši speciālisti.

"UA": *Kāda ir jūsu personīgā attieksme pret maksas izglītības ieviešanu?*

Rubenis: Skeptiska. Tā mūsu valstī šobrīd nav reāla, un šai idejai ir jābūt pakārtotai valsts sociālekonomiskajai izaugsmei.

"UA": *Kāda būtu valsts loma šādā situācijā?*

Rubenis: Šobrīd – bezmaksas izglītības nodrošināšana, kura laika gaitā varētu ieviest maksas sistēmu. Paralēli tam valstij ir jāizveido kredīšanas sistēma, kas arī varētu kļūt par maksas studiju bāzi. Valstij ir jāuzņemas reāla atbildība par izglītojamiem cilvēkiem, jo to izglītība ir visas sabiedrības ieguvums.

Ieskatieties Japānas vēsturē! Kam pateicoties ir sasniegts šis attīstības līmenis? Valsts deva iespēju saviem sabiedrības locekļiem studēt pasaules izcilākajās augstskolās. Mēs redzam, ka šis politikas rezultātu jūt ikviens Japānas iedzīvotājs.

ROBERTS PUTNIS

JŪS MAN IZVIRZĪJĀT JAUNU PROBLĒMU:

Foto: TENIS NIGULIS

Valsts prezidents GUNTIS ULMANIS

tā valsts prezidents GUNTIS ULMANIS
"UA": *Kā jūs vērtējat situāciju Latvijas augstskolās?*

Ulmanis: Katrs cilvēks savā profesijā ir daudz gudrāks nekā kāds cits. Tā arī man augstskolu problēmas nākas vērtēt "no malas", atrodos līdzās un neesmu tajās iedziļinājies.

Šķiet, ka aptuveni no septiņdesmitajiem gadiem apmācības līmenis Universitātē ir slidējis uz leju. Varbūt tieši šobrīd ir sasniegts aizs dibens. Jau darba gados RPI un LVU es varēju salīdzināt pasniešanas līmeni mana darba un manu studiju laikā. Šis salīdzinājums viennozīmīgi apstiprināja, ka mana laika studijas bija klasiskākas, konservatīvākas un dziļākas.

Runājot par studiju apmaksu, saskatu vairākus ceļus. Esmu par mācību maksas

diferencētību atkarībā no studenta talanta, sniedzot visplašāko atbalstu talantīgajiem.

"UA": *Tā tad jūs esat par mācību maksas ieviešanu?*

Ulmanis: Daļēji, jo nekas pasaulē nenāk par velti.

"UA": *Bez valsts pilnīga nodrošinājuma?*

Ulmanis: Nē, valstij ir jāstimulē un jāatbalsta studēšana, jo valsts ir ieinteresēta, lai būtu gudri cilvēki. Ir jāveido valsts politika, kas dotu iespējas studēt trūcīgiem un gudriem, bagātiem un ne tik gudriem. Manuprāt, ārkārtīgi nepieciešamas ir iespējas studēt ārzemēs. To kā Valsts prezidents cenšos risināt. Ja man kādā valstī tiek jautāts, kāda palīdzība Latvijai ir nepieciešama, es iesaku apmācīt studentus. Tas, protams, raksturo mūs kā valsti, kas rūpējas par savu intelektuālo potenciālu, bet šāda stratēģiska virzība nākotnē radīs taustāmas materiālas vērtības.

Jebkurā gadījumā valstij ir jā rūpējas par jauniešu iespējām studēt. Taču tikai no ekonomikas ir atkarīgs, cik lielā mērā tas ir iespējams.

"UA": *No kurienes jūs saņemat informāciju par situāciju izglītībā?*

Ulmanis: No saviem padomniekiem, kā arī braucienos pa valsti, tiekoties ar skolēniem un studentiem.

Prātā ir idejas nopietnai akadēmiskai lekcijai Universitātē par Prezidenta institūcijas lomu valstī.

"UA": *Tieši pirms gada intervijā "Dienai" pirmos četrus darba mēnešus jūs*

vērtējāt kā ļoti saspringtus un cerējāt iespējami drīzāk pāriet pie, jūsuprāt, patiesajiem prezidenta pienākumiem – tautas vienotības stiprināšanas? Skatoties uz vienu jūsu prezidentūras gadu, liekas, ka cerības neattaisnojās.

Ulmanis: Jāatzīst, ka aļojos. Prezidentu saspringts darbs gaida visus trīs gadus. Arī šobrīd – it kā pilsonības likums ir pieņemts un Krievijas armija izvesta, taču jūs man izvirzījāt jaunu problēmu, kā jauniešiem dot iespējas mācīties.

DACE KREJERE
un ROBERTS PUTNIS
Intervijas turpinājumu lasiet
nākamajā "UA" numurā

Foto: TENIS NIGULIS

LZS VIEDOKLIS

Ja reiz runā divi ministri un valsts prezidents, tad "UA" interesēja arī opozīcijas frakciju domas un iespējamais problēmas risinājums Saiemā. Latvijas Zemnieku Savienību pārstāv ANDRIS ROZENTĀLS.

"UA": *Kāda ir LZS nostāja jautājumā par maksas ieviešanu?*

Rozentāls: Šis jautājums frakcijā oficiāli vēl nav iztirzāts. Izteikšu savu personīgo viedokli, kas gan lielā mērā saskan ar manu kolēģu domām. Ir jārod iespējas visiem Latvijas jauniešiem gūt augstāko izglītību (neatkarīgi no to dzīvesvietas). Daudzos Latvijas novados jaunieši netiek pat līdz skolai, tāpēc ideju par maksas ieviešanu vērtēju kā cinisku.

"UA": *Kā būtu iespējams iegūt šos līdzekļus?*

Rozentāls: Ar pilnīgāku nodokļu iekasēšanu un nodokļu bāzes paplašināšanu. Nevar nonākt situācijā, kad valstij ir vienalga, vai kāds studē vai arī nē.

"UA": *Kādas, jūsuprāt, ir studentu kredīšanas iespējas?*

Rozentāls: Šobrīd kredītu nevar saņemt pat uzņēmēji ražošanas uzsākšanai. Savukārt tieši investīciju problēmas atrisināšana tautsaimniecībā dotu lielāku efektu, jo vecāki, kuri strādā, spētu apmaksāt savu bērnu studijas. Šobrīd Latvijā nesaskatu lētu studiju kredītu avotus.

LNNK

"UA" vēlējas uzzināt arī LNNK viedokli. Izrādījās, ka partijā jautājums par mācību maksu vēl nav izskatīts. Vienīgais cilvēks, kas orientējas šajā jomā, esot Aleksandrs Kiršteins. Savukārt viņš pārsvarā ir ārzemēs un "UA" neaizsniezams.

"WIR IN EUROPA" Nr. 74, 1994

STIMULĒSIM STUDENTUS

Intervija ar Izglītības un zinātnes ministru JĀNI VAIVADU.

"UA": *Ministra kungs, cik reāla ir maksas izglītība Latvijā?*

Vaivads: Te būtu jāprecizē, ko mēs saprotam ar maksas izglītību. Ja to saprot tā, ka studentam būtu jāsedz visi studiju izdevumi un vēl jānodrošina sev iztika, tad, protams, šāda maksas izglītība Latvijā nav reāla un tāda arī nekad nebūs. Ja students daļēji sedz studiju izdevumus, tad tas ir pilnīgi iespējams. Pašlaik taču Latvijā šādā izpratnē jau eksistē maksas izglītība – praktiski visās augstskolās ir maksas grupas.

"UA": *Vai, jūsuprāt, maksas izglītība neatbaidīs daudzus studētājus?*

Vaivads: Pēc mūsu pasūtījuma Filozofijas institūts veica socioloģiskos pētījumus, intervējot un aptaujājot studentus un izvērtējot ideju par studiju kreditēšanu no dažādiem aspektiem. Aptaujas rezultāti liecina, ka liela daļa studentu atbalsta šādu pieeju, kaut gan tikpat liela daļa kreditus negribētu ņemt. Ir skaidrs, ka, studentam maksājot, pieaugs viņa morālās tiesības, pieaugs arī pašatbildība, nodrošinājums un arī iespēja kvalitatīvi mācīties. Ja par katru cenu nebūs jāmeklē darbs, tad vairāk laika varēs veltīt mācībām. Ja studētsākušais ņem kredītu, tas nozīmē, ka viņš jau ir gatavs zināmai atbildības pakāpei par sevi un nobriedis aizstāvēt savas tiesības, un ar viņu nebūs jāauklējas kā ar vidusskolnieku.

"UA": *Ir tāds teiciens: "Kas maksā, tas pasūta mūziku." Vai students varēs cerēt uz daudz kvalitatīvākām nodarbībām nekā līdz šim?*

Vaivads: Es gribētu uzsvērt vienu lietu – augstskolu Satversmes (arī augstskolu jaunais likums) studentu līdzdalību jautājumā lemšanā paredz jau tagad – gan senātā, gan studentu pašpārvaldes organizācijās, ar kurām jebkurā augstskolā, manuprāt, rēķinās un arī kopā risina problēmas.

"UA": *Kādi trūkumi bija iepriekšējai studiju kreditēšanas sistēmai (ieviestai 1993. gada 3. martā)?*

Vaivads: Es domāju, ka šeit nestrādāja šis psiholoģiskais aspekts un tas, ka nebija jāmaksā studiju maksa. Varbūt arī šis domāšanas veids – nu gan jau kaut kā izkultūros, tikšu cauri. Otrs ir arī tas, ka nebija pietiekami daudz informācijas un bija daudz neskaidrību. Šie visi faktori kopā šo sistēmu padarīja it kā nedzīvu.

"UA": *Vai jaunajai studiju kreditēšanas sistēmai jau ir izstrādāti kādi projekti?*

Vaivads: Ir jau izstrādāts, kāda varētu būt

šis studiju kredīta izsniegšanas, kontroles, atmaksas utt. "mašina", kas un kādā veidā varētu uzturēt šo sistēmu, bet tie vēl pagaidām ir projekti – mēs tos analizējam, dosim finansistiem ekspertīzei utt. Tas varētu būt Studiju kreditēšanas fonds, kura pamatbāze sākumā ir valsts budžets, bet, protams, tiktu piesaistīti arī citi līdzekļi. Tur būtu arī visu pieteikumu apkopošana, izvērtēšana, arī kredītu piešķiršana, atmaksāšana utt. Un, protams, daļa līdzekļu ar šo kredītfondu parādītos.

"UA": *Kad un kādā secībā tiks ieviesta šī sistēma?*

Vaivads: Protams, mēs nevaram pēkšņi vienā dienā visiem studentiem mainīt studiju nosacījumus. Šai secībai būtu jā sākas ar

tad kredītu pilnīgi vai daļēji dzēs valsts. Tādā veidā mazinātos problēmas skolās, kur trūkst, piemēram, angļu un latviešu valodas un citu skolotāju.

Pie noteiktiem nosacījumiem kredīts tiek samazināts vai pat dzēsts, piemēram, ja alga ir pārāk niecīga, lai no tās atvilkto kādu summu. Es pieļauju, ka var būt arī citi nosacījumi – ja students tiešām ir ļoti talantīgs, kam valsts būtu ieinteresēta sagādāt iespējas tālāk mācīties, tas varētu būt par pamatu atbrīvot šādu studentu no kredīta atmaksāšanas. Arī tas būtu stimuls studentam censties, izcili beigt augstskolu.

"UA": *Kas notiks tādā gadījumā, ja students paņem kredītu, bet pēc neilga laika pamet studijas un aiziet prom?*

Vaivads: Ja students pavisam nolemj pamest mācības, tādā gadījumā viņš ir pajokojies ar valsti. Tie ir joki, kas maksā naudu, un ne viņam pašam, ne valstij tādi nav vajadzīgi un arī izdevīgi, tātad kredīts būs jāapmaksā. Ja specialitāte studentam nepatīk, un viņš pāriet uz citu fakultāti vai pat augstskolu, tad šis kredīta izdošanas nosacījumu komplekss nemainās. Kredīts jāatmaksā jebkurā gadījumā un, ja mācības tiek pārtrauktas, tad atkrit kredīta dzēšanas atvieglojumi.

"UA": *Vai neklātienē students varēs ņemt kredītu?*

Vaivads: Ir dažādi viedokļi, ka neklātnieki strādā un viņi jau ir nodrošināti. Taču domāju, ka tas nav tik vienkārši. Pieļauju, ka arī viņi varētu ņemt kredītu, jo uz neklātienē studentiem arī daļēji attieksies studiju izmaksa. Domāju, ka ierobežot kredītu ņemšanas tiesības neklātniekiem nevajadzētu. Ja kāds ir spējīgs samaksāt, tad kredītu var ņemt.

"UA": *Kā katram tiks noteikts šis kredīta apjoms? Varbūt students atnāk un saka, ka viņam, lūk, ir grūta dzīvošana, bet īstenībā tas tā nav – viņš tikai grib saņemt lielāku kredītu?*

Vaivads: Skaidrs ir tas, ka arī bez šī materiālā stāvokļa deklarācijas neiztik. Studentam zināmā mērā būs jādeklarē savi ienākumi jeb materiālais stāvoklis, un kredītam jābūt tik lielam, lai studentam, kas ar saviem ienākumiem nespēj visu segt, pietiktu ar šo kredītu.

Nobeigumā vēlos teikt, ka tieši tādēļ, ka mēs esam jauna valsts un ekonomiskie apstākļi mūs neželē, mēs nevaram sevi lutināt. Tas jāapzinās arī studentiem. Ja visi kopā, uzņemsimies līdzatbildību un maksimāli domāsim par to, lai visi ātrāk tiktu uz priekšu, tad arī kredītapmaksa nebūs nekāda problēma – ar tādu atbildību strādās arī citi, un par izglītotu jauniešu maksās daudz vairāk.

"DER SPIEGEL" Nr. 38, 1994

DAUDZ KAS NO STUDIJĀM MAN

ĢĀJA SECEN

Intervija ar Finanšu ministru
ANDRI PIEBALGU.

"UA": Vai var teikt, ka pašreiz Latvijā ir augstākās izglītības sistēmas finanšu krīze?

Andris Piebalgs: Gan jā, gan nē. No vienas puses augstskolām trūkst līdzekļu, un, manuprāt, tieši materiāli tehniskās bāzes – iekārtu, kompjūteru utt. Algas, protams, ir ļoti zemas, bet jāņem vērā tas, ka pie mums ir viena no augstākajām pasniedzēju un profesoru skaita attiecībām pret vienu studentu. Es domāju, ka reāli ir jānotiek kaut kādai kardinālai reformai pašā augstākās izglītības sistēmā, kur samazinās strādājošo pasniedzēju skaits un tajā pašā laikā palielinās pasniedzēju algas.

"UA": Vai studiju kreditēšana spēs atrisināt visas šīs problēmas?

Piebalgs: Nezinu, kāds ir pašreizējais studiju kreditēšanas variants, jo tiešām neesmu ar to iepazinies – oficiāli tas nekur nav iesniegts, ne Ministru kabineta komitejā, ne Ekonomijas un Finanšu ministrijā. Studiju kreditēšana nav izeja no finanšu krīzes, sākotnēji tai bija cita ideja, vairāk saistīta ar diviem apstākļiem. Pirmais – veidot apzinīgāku attieksmi pret studijām, jo, ja studentam ir kredīts, tad viņš studē mērķtiecīgāk, cenšoties pabeigt studijas pēc iespējas īsākā laikā, un pēc tam meklē darbu, lai šo kredītu dzēstu. Ar šīs sistēmas palīdzību students arī haotiski neizvēlēties profesiju – kādu laiku mācās, piemēram, Latvijas Universitātē, vēlāk citā augstskolā.

Otrs, kas manā skatījumā nosedz studiju kreditēšanas sistēmu, ir pašreizējā sistēma – necīgās stipendijas, kuras palielināt mums nav ne vismazāko iespēju. Tās ir palikušas smieklīgi mazas, un praktiski nekādas nozīmes tām vairs nav, students tā vai tā ir spiests strādāt. Ja jauniešiem grib studēt, viņš ņem lielāku kredītu, bet tādā gadījumā laiks vairāk tiek veltīts mācībām, un ne tik daudz blakusdarbiem. Savā laikā studējot, es pats arī strādāju pamatdarbā, bet neuzskatu, ka tā ir normāla situācija, jo līdz ar to daudz kas no studijām man gāja garām. Es domāju, ka ar studiju kreditēšanu šīs divas lietas var atrisināt, bet tas nevar būt kopējais finansiālais risinājums.

Kreditēšanas sistēma kaut kādā mērā veicinās pašu augstskolu efektivitātes palielināšanos, jo ar kredītu starpniecību studentam būs krietni augstākas prasības pret to, ko un kā viņam māca, kādi kursi vēl ir priekšā. Tātad šeit darbojas kvalitātes aspekts.

"UA": Kāpēc nebija pilnīga iepriekšējā studiju kreditēšanas sistēma?

Piebalgs: Pirmkārt, tā radās Augstākajā Padomē un tai bija īpatnēja motivācija. Tā nebija visaptveroša, bet darbojās

bija pārāk necīga, lai kaut ko varētu risināt.

"UA": Vai valsts spēs apmaksāt visus studētgribētājus?

Piebalgs: Noteikti, nē. Šī kreditēšanas sistēma var tikt attiecināta uz noteiktu studentu daļu. Vienai daļai varētu būt konkurss, lai noteiktu, kas pretendē uz kredītiem. Kaut vai tā, ka students pēc parastās baļļu sistēmas stājas augstskolā, bet viena daļa paliek ārpusē, kuri maksā paši. Viņi principā arī var kreditēties, bet komercbankās ir pārāk augsts procents, lai to varētu darīt. Kopējā nauda, kas vajadzīga studiju kreditēšanai, būs lielāka, nekā šobrīd budžetā ir paredzēta, un šī sistēma varētu attiekties tikai uz 1.kursa studentiem. Visaptveroša tā var kļūt apmēram pēc 10 gadiem, bet ne šobrīd, kaut vai tiri finansiālu apstākļu dēļ.

"UA": Kā jums šķiet, cik reāla ir studiju kreditēšana Latvijā?

Piebalgs: Ar šo jautājumu saskāros Dānijā. Domāju, ka viņiem lielas problēmas ir tādēļ, ka šī sistēma ir ļoti smagnēja, tā visu laiku ir jākontrolē. Bet katrā ziņā, ja tas tiek veikts ar Dānijas attiecīgās kreditēšanas iestādes palīdzību, kur ir viss kompjūternodrošinājums un jau ir izstrādātas programmas, tad, pēc manām domām, tā ir pilnīgi reāla.

"UA": Kādi varētu būt finansējuma avoti?

Piebalgs: Te ir pilnīgi skaidrs, studiju kreditēšana var notikt tikai uz valsts budžeta rēķina. Es nedomāju, ka šobrīd ir vēl kāds cits mehānisms.

"UA": Kad sāks darboties Studiju kreditēšanas fonds?

Piebalgs: Viss ir atkarīgs no tā, kad šie dokumenti būs Ministru kabinetā, un, ja tas ir likumprojekts, tad acimredzot Saeimā. Es saprotu, ka ir doma sākt to realizēt 1.septembrī. Lai to varētu izdarīt šajā datumā, visiem dokumentiem jābūt apstiprinātiem līdz budžeta pieņemšanai decembrī. Ja tas tiks izdarīts vēlāk, tad es vairs neredzu nekādas iespējas tos mainīt.

Ministru intervējusi INESE SIKSNA

"DER SPIEDEL" Nr.36, 1994

tikai atsevišķos gadījumos – bija speciālas kategorijas, kas var saņemt kredītu, un valdija diezgan liela birokrātija. Pie tam kredītu apjomi nebija lieli, tie nerisināja problēmu. Šī kreditēšanas sistēma bija domāta, lai palīdzētu trūcīgajiem, bet no otras puses – jebkurš students faktiski jau ir aizgājis no ģimenes. Iespējams, ka vecāki labi nopelna, bet viņš negrib prasīt un ņemt naudu no viņiem. Tādā gadījumā šī sistēma nesusniedza mērķi. Un arī kopējā summa, kas tika izdalīta šim mērķim,

KAS VIEGLI NĀK, TAS VIEGLI IET

Naudas lietās naudas viru runa, varbūt tieši viņi arī būs tie, kuri lems Universitātes likteni. Plašā veikalu tikla "Gerkens un Ko" īpašnieks RAIMONDS GERKENS.

"UA": Kāda ir jūsu nostāja pret maksas ieviešanu Latvijas augstskolās?

Gerkens: Es esmu par maksas ieviešanu.

"UA": Kādas jūs šobrīd saredzat sabiedrības reālās iespējas nevis caur nodokļiem, bet tiešā veidā apmaksāt studijas?

Gerkens: Es kā valsts pilsonis, protams, esmu par iespējami plašākām iespējām studēt. Bet tagad tas ir nereāli. Pat bagātākajās Rietumu valstīs cilvēki maksā par savu izglītību.

"UA": Tomēr virzība notiek pretējā virzienā.

Gerkens: Protams. Bet to nevar salīdzināt. Viņiem ir, kur ņemt līdzekļus. Arī bijušajai PSRS tie bija – t. s. naftas dolāri. Ir skaidrs, ka šini ekonomiskajā stāvoklī valstij naudas nav (to pat nevar saukt par ekonomikas stāvokli, jo valsti nav ekonomikas). Viss iegūst savu tirgus vērtību. Šis ceļš ejams arī izglībai – cilvēks investē kapitālu savā nākotnē. Tomēr izglītība nav arī kafijas tase. Tā ir arī nacionālā bagātība, no kuras labumu gūst visi.

"UA": Spriežot pēc šā gada iestābekšāmenu konkursa, ieviešot maksu, Universitāte vispār varētu zaudēt studentus daudzās fakultātēs.

Gerkens: Tā ir islaicīga parādība. Kam ir lemts zust, tas, protams, zudīs, bet mūžīgas vērtības saglabāsies jebkurā gadījumā.

"UA": Vai jūs kā privāto uzņēmēju būtu gatavs par savu naudu izglītēt studentus savam uzņēmumam?

Gerkens: Es to labprāt darītu, ja tam tiks izveidots stingrs juridisks pamats, lai šie cilvēki patiešām pēc studijām pie manis ar pilnu atdevi strādātu. Pretējā gadījumā man sakaņā ar vispārējo likumdošanu nav nekādu tiesību ierobežot cilvēka personīgo brīvību.

Toties šobrīd es neesmu apmierināts ar Latvijas Universitātes sagatavotajiem speciālistiem. Finanšiāli es varētu visu Latviju aptvert ar savu veikalu tīklu, bet tieši labi izglītotu speciālistu trūkuma dēļ to nespēju.

"UA": Kādi ir galvenie trūkumi?

Gerkens: Cilvēki katru dienu iet nevis strādāt, bet gan "uz darbu".

"UA": Vai situācija mainītos, ieviešot maksas izglītību?

Gerkens: Jā. Šobrīd daudzi cilvēki ar augstāko izglītību strādā neatbilstoši savai specialitātei – arī manā uzņēmumā pat pārdevējas ir ar augstāko izglītību, jo "kas viegli nāk, tas viegli iet". Arī spriežot pēc sīzeta "Panorāmā" par Medicīnas Akadēmijas studentu dumpi, daudzi studenti strādā, un darbā izjūstās grūtības ceļ izglītības vērtību viņu pašu acīs.

"UA": Tātad, pēc jūsu domām, studentam paralēli studijām ir arī jāstrādā?

Gerkens: Neuzskatu to par pienākumu vai obligātu studenta dzīves satāvdaļu, taču viņam kaut kur ir jārod iztikas līdzekļi. Strādāšana nav izeja, tas nav normāli, taču ir nepieciešami līdzekļi – optimālākais ir valsts kredīts. Neesmu filozofs, bet pragmatīks – naudas nav un vēlamais nepiepildīsies – visi nekad nestudēs. Valstij noteikti ir jānodrošina pamatizglītība – prast skaitīt līdz desmit un lasīt avīzes (kas tai ir izdevīgi). Nākotnē, kad darba tirgus stabilizēsies, tie, kuri būs ieguvuši labu izglītību attiecīgi arī saņems labu atalgojumu – notiks kapitāla uzkrāšanās, ar ko arī izglītības un kultūras attīstības turpināšanās būs nodrošināta.

"UA": Ko lai dara tās nozares, kurās speciālisti nesaņems tādu atalgojumu? Ko lai dara garīgās sfēras – "nemateriālo" zinātņu pārstāvji?

Gerkens: Jebkurā gadījumā pamatu pamats ir valsts ekonomiskā izaugsme. Kad valsts kasē sāks ienākt lielākas nodokļu summas, nāksies nostrādāt arī valsts finansu sadales mehānismam – vēsturei un filozofijai būs jāšķūst par valsts problēmu. Tas savukārt nav iespējams bez t. s. "materiālās" sfēras speciālistiem – tas ir savstarpēji saistīts process.

"UA": Kā jūs vērtējat valdības darbību šobrīd?

Gerkens: Neskatoties uz to, ka pats atbalstīju "Latvijas Ceļa" vēlēšanu kampaņu, izteicu kritiku nodokļu iekasēšanas jautājumā. Esmu pret tagadējo nodokļu politiku – tā ir pārāk vienkārša – pilnīgi nefunkcionējoša.

"UA": Ko jūs vēlētos redzēt nākotnē?

Gerkens: No izglītības sistēmas vēlos sagaidīt drošību, ka iegūšu labus un attiecīgi sagatavotus speciālistus manam uzņēmumam, kā arī juridiskas garantijas, ka manis kāda konkrēta cilvēka apmācībā vai izglītībā kopumā investētā nauda atmaksāsies.

PAĒDUŠAIS NEĒDUŠO NESAPROT

Veikalnieks GINTS UPENS.

Šodien, kad bizness Latvijā nav tik attīstīts kā citur pasaulē, daudzas firmas nejut nepieciešamību pēc speciālistiem ar augstāko izglītību, jo pagaidām vēl var strādāt bez sevišķi lielas gudrības. Pie mums viss ir nejaušība nejaušības galā, un visapkārt valda haoss. Taču drīz pienāks brīdis, kad Latvijā būs milzīga konkurence un bez speciālām zināšanām neko panākt vairs nevarēs, vajadzēs kaut ko vairāk kā intūciju un sakarus. Es pats palīdzu savam brālim apmaksāt studijas Amerikā, cerot, ka vēlāk viņš palīdzēs man.

Nekas pasaulē nav par brīvu. Ir beigušies tie laiki, kad visu pienesa uz paplātes. Valstij ir jāmeklē talantīgie cilvēki. Ja viņi nespēj samaksāt par studijām, tad ir jāatbrīvo no mācību maksas, jāsūta studēt uz ārzemēm, jānoslipē šie briljantiņi līdz patiesam mirdzumam. Ir vajadzīgi nedaudz, bet izcili, gudri domājoši cilvēki, un nevis vidusmērs. Manā laikā, kad viduvējības tika saražotas pārmērīgi, katrs no mums savu vietu dzīvē atrada ne jau apgūtajā specialitātē. Taču tad valsts to varēja atļauties. Protams, tie viduvēji talantīgie, kuri grib mācīties, lai mācās, bet paši arī maksā. Ja man kādu šodien ir žēl, tad tie ir pensionāri, no kuriem jau pietiekami daudz ir ņemts, un ir nežēlīgi viņiem likt vēl ilgāk gaidīt uz pensijas paaugstināšanu, atdodot naudu jauna spēcīga cilvēka studijām, kuram ir iespēja atrast sponsoru vai pašam piestrādāt.

KAS STUDĒJOT NESTRĀDĀ, VAIRĀK UZDZĪVO

Foto: TENIS NIGULIS

"Turības" mācību centra direktors JURIS BIRZNIKUS

Ja mūsu Universitātē mācību maksas ieviešana ir tikai nākotnes jautājums, tad Latvijā jau ir samērā daudz skolu, kur tā ir realitāte, tāpēc – intervija ar "Turības" mācību centra direktoru un "Birznieka Biznesa Centra" īpašnieku JURI BIRZNIKU.

Mācību maksu vajadzētu ieviest visās augstskolās un ar vienādiem noteikumiem, jo nav normāli, ka ir skolas, kur ir jāmaksā par mācībām, un skolas, kur tas nav jādara. Cilvēks uzreiz automātiski izvēlēties tās skolas, kur būs bezmaksas izglītība. Un iznāk, ka cilvēks vērtē mācību iestādi nevis pēc kvalitātes kritērijiem, bet gan pēc samaksas.

Es piedāvāju šo maksu nokārtot kā nodokļu atvieglojumu. Jums vai vecākiem ir ienākumu nodoklis, un tai summai, kas būtu jāmaksā par mācībām, varētu būt šis ienākuma nodokļa atvieglojums. Līdz ar to, šie līdzekļi tā vai tā nonāk mācību iestādes budžetā, nevis caur valsts kasi, bet tieši – mācību iestādē. Nodokļu maksātājs neko nezaudē, jo viņam nav jāmaksā divreiz vairāk. Bet mēs panākam ļoti labu efektu, jo tad mācību iestādes var brīvi izvēlēties pēc kvalitātes kritērijiem, un klientam ir pilnīgi vienalga, vai mācīties manā skolā vai LU.

Mācību maksa piespiež mani un arī jūs strādāt. Es vairs nevaru halturēt, jo jūs man maksājat un līdz ar to diktējat noteikumus.

Un tagad es esmu atkarīgs no jums un nevis jūs no manis. Ja cilvēkam ir kādas pretenzijas, viņš aizies no manas skolas, man nebūs naudas, un skola būs jālikvidē. Bet tie cilvēki, kas pie manis atnāk, ir pārliecināti par to, ko viņi grib. Jo lielāka ir mācību maksa, jo cilvēks ar lielāku atbildības sajūtu izšķiras – vai tas ir tas, kas man patiešām ir vajadzīgs. Un līdz ar to ikviens audzēknis mācību procesā pats no sevis prasa daudz vairāk. Jūs vienkārši izrausiet zināšanas no pasniedzējiem. Un nebūs vairs vajadzīgs teātris, kur vieni tēlo, ka māca, bet otri, ka mācās.

LU, RTU runā, ka Latvijā tagad ir pārāk daudz augstskolu, kuras sevi kritiski nenovērtē. Uzliekot visām mācību iestādēm vienādus noteikumus, dzīve pati izšķirs, kuras specialitātes būs vajadzīgas, kuras – liekas. Darba tirgus noteiks, cik daudz un kādi speciālisti būs pieprasīti. Kāpēc gan tagad izšķiest līdzekļus, apmācot profesijās, pēc kurām nemaz nebūs pieprasījuma darba tirgū. Kam ir vajadzīgs šāds inteliģentais bezdarbnieks?

Ja mēs (privātās skolas) būtu vienādā situācijā ar visām valsts mācību iestādēm, mēs sāktu maksāt stipendijas, kas ir labs stimuls censties. Jā, lauciniekiem nav šis naudas, bet, iestājoties skolā un cenšoties, ar to stipendiju pietiks, lai apmaksātu mācības.

Foto: TENIS NIGULIS

Mums ir arī laba pieredze – audzēkņi savu mācību maksu pie mums atstrādā. Pa dienu mācās, bet vakarā strādā – vai nu virtuvē, vai uzkopj apkārtni, vai telpas. Pagājušajā gadā bija apmēram 50 šādu cilvēku. Un tie, kas studiju laikā strādā, ir arī tie centīgākie mācībās. Tie, kuriem finanses atļauj nestrādāt, vairāk uzdzīvo.

Šie Ls 150, kas it kā būs jāmaksā LU studentiem, ir teātris, jo pamatmaksātāja vēl joprojām būs valsts. Atkal būs komisijas, un ko students varēs panākt, apzinoties, ka viņš dod tikai 1/3 daļu. Jūs

Foto: TENIS NIGULIS

nevarēsiet piestādīt LU pretenzijas. Bet savukārt LU klanīsies valsts ierēdņu priekšā, lai varētu sagrabināt naudu. Valsts augstskolas vadība ir atkarīga no ierēdņu labvēlības.

Skatoties, kā pašlaik strādā bankas, es neredzu kredīvēšanā nākotni, jo, ja banka piedāvā studentam naudu ar šiem milzīgajiem procentiem, studentam to apmaksāt ir bezcerīgi. Bet, ja banka piedāvā naudu ar zemiem procentiem, tad tā bankrotēs.

Arī firmu, kas vēlas sponsorēt, vēl ir pārāk maz. Iemesls – pašas firmas nezina, kādi speciālisti viņām būs vajadzīgi.

*Pie biznesmeņiem, kuri nekautrējas
sava vārda, viesojās
DACE KREJERE
un ROBERTS PUTNIS*

IR JĀMĀCĀS SPĒT ATBILDĒT PAR SAVU RĪCĪBU

Žurnālistika ir joma, kurā strādājošie uzņēmumi ir tieši atkarīgi no LU sagatavoto speciālistu izglītības. Tie ir arī prievārtu uzņēmumi, kas varētu apmaksāt savu nākamo speciālistu studijas. Lai uzzinātu šo cilvēku viedokli, "UA" griezās pie laikraksta "Diena" redaktore SARMĪTES ĒLERTES.

"UA": Kāda ir jūsu attieksme pret mācību maksas ieviešanu Latvijas augstskolās?

Ēlerte: Mana attieksme pret mācību maksu nebūt nav viennozīmīga. 150-200Ls gadā it kā nav tik liela summa, ka students to nevarētu samaksāt, taču daudziem nabadzīgiem, bet talantīgiem jauniešiem tā tomēr var kļūt nepārvarams šķērslis. Neskatoties uz to, ka Latvijā vēl nedarbojas dažādi sociālās aizsardzības mehānismi, es neesmu pret mācību maksu. Tai jebkurā gadījumā ir jākļūst tikai par vienu no posmiem šīs krīzes pārvarēšanā. Mācību maksa radīs atbildības izjūtu. Šajā gadījumā studijas kļūst par precī, bet

ikviena prece tiek pirktā tikai tad, ja tā ir nepieciešama. Atceroties savas studijas, jāatzīst, ka neviens cilvēks nepiedzimst disciplinēts. No dabas tiek dots gribasspēks, spēja atbildēt par savu rīcību ir jāiemācās, un te varētu palīdzēt mācību maksa.

"UA": Vai jūs būtu ar mieru nodarbināt studentus arī "Dienā"?

Ēlerte: "Dienā" jau šobrīd strādā studenti, manuprāt, arī citos uzņēmumos iespējas atrast investētājus ir ļoti lielas. 400-500 lati gadā nav summa, kuru vidējas un pat mazas firmas nespētu nomaksāt, ja pie manis atnāk "Dienas" darbinieks ar lūgumu apmaksāt viņa studijas, es ieguldu naudu noformēju kā parādu, kas laika gaitā jāatdod, vai arī mēs vienojamies par noteiktu minimālo laiku, kādu šis students strādās "Dienā". Saprotams, ja darbinieks ir labs, nekas viņam netraucē strādāt ilgāk.

"UA": Kāda, jūsuprāt, ir valsts loma?

Ēlerte: Tās loma ir radīt iespējas un likumu bāzi studentu ilgtermiņa kredītiem, nevis tikai izglītības apmaksā, bet ekono-

mikā kopumā, jo ir nepieciešami bagāti cilvēki, kuri spētu apmaksāt savas studijas. Jāveicina arī daudz vidēja lieluma firmu attīstība, lai tās varētu apmaksāt savu potenciālo darbinieku izglītošanu.

"UA": Kā jūs novērtētu šibrīža situāciju izglītībā?

Ēlerte: Mani kā darba devēju neapmierina Universitātē sagatavoto žurnālistu kvalifikācija. Mums katru gadu nākas ieguldīt ļoti daudz pūļu un materiālo līdzekļu dažādu izglītojošu semināru un tamlīdzīgu pasākumu organizēšanā, bet patiesībā tas man nav jādara. Es vēlos pieņemt darbā pietiekoši profesionālus speciālistus. Es maksāju nodokļus nevis par kaut kādu izglītību, bet par reālu labi sagatavotu speciālistu sagatavošanu.

DACE KREJERE
 un ROBERTS PUTNIS

SPONSORI BŪS TIKAI ŠIVERĪGĀKĀJIEM

Rakstniece M. KOSTENECKA

vai visi apdāvinātie cilvēki varēs samaksāt šos Ls150. Un sponsorus sev prātis sameklēt tikai tie šiverīgākie. Samaksāt skolas naudu nevarēs arī šodienas inteliģences pārstāvju bērni, jo viņu vecāku – profesoru, augstskolu pasniedzēju, rakstnieku – algas, kā visiem zināms, ir pārāk zemas. Bērni, kas jau no bērnības ir auguši radošā, brīvā gaisotnē, kuriem mājās ir brīnišķīgas bibliotēkas, kuri ikdienā satiekas ar ļoti daudziem radoši domājošiem cilvēkiem, droši vien netiks augstskolās, jo vecāki to nevarēs viņiem nodrošināt. Inteliģence nespēj atrāžot inteliģenci.

Pie tam jaunietim, kam vēl 18, 19 gados ir milzīga patmīlība, iet un lūgties kā ubagam, lai kāds viņam palīdz apmaksāt mācības, nav viegli.

Ir jābūt spēcīgam mehānismam, kas spēs atsijāt cilvēkus, kuriem ir jāmaksā, kuriem nav. Un "atsijāšanas" procesā nedrīkstētu būt konkrēts Jānis, Pēteris vai Juris, bet gan X, Y, Z, lai konkursā nebūtu blata sistēmas.

Man nesen bija tikšanās ar krievu tautības režisoru, kas Latvijā mēģina dibināt augstskolu, kur sagatavotu krievu aktierus. Konkursa kārtībā viņš cer atlasīt 10 talantīgākos jauniešus, kuriem par mācībām nebūs jāmaksā un 10-20 jauniešus, kuri spēs samaksāt diezgan paprāvo mācību maksas summu.

Protams, arī starp šiem 20 maksāspējīgajiem būs kāds talantīgs, mēs nedrīkstam nonākt otrā galējībā, ka visi bagātie ir pastulbi un tāpēc visu pērk par naudu.

Studēt un strādāt studentam vienlaicīgi ir grūti. Jauki, ja students var vasaras laikā nopelnīt naudu, lai nopirktu nepieciešamās kancelejas preces, apģērbus utt. Bet no strādāšanas mācību laikā cietis mācības. Kad es studēju RMI, tas bija ārprāts, kad mēs naktis strādājām par sanitārēm, bet otrā ritā galva nestrādā, un lai kaut kā izturētu, lietojām kofeīnu. Bet no tā zināšanās radās tikai robi. Pati mācīšanās bija tikai tāda halturēšana.

DACE KREJERE

Nauda un intelekts – pilnīgi ar finansēm nesaistīta cilvēka viedoklis – rakstniece MARINA KOSTENECKA.

Es augu citā sistēmā, kad izglītība bija par brīvu, kad mūs pat ar varu dzina augstskolā, lai tikai būtu tas papīrs. Un augstskolā mācījās daudzi, kuriem tur nemaz nebija vietas.

Bet par šodien domājot, es šaubos,

KATRU DIENU BIEZPIENS PAR 15 SANTĪMIEM

Uz jautājumu, vai "strudēšana" ir pieņemama, atbild strādājoša Juridiskās fakultātes 3. kursa studente, viena no Eiropas tieslietu studentu asociācijas līderēm Latvijā KRISTĪNE KRŪMA.

"UA": *Rektors studentu piestrādāšanu uzskata par labu dzīves skolu. Daudzi studenti vēl nestrādā, bet būtu interesanti uz zināt strādājošo viedokli. Kur tu strādā?*

Kristīne: Banku Servisa Centrā.

"UA": *Kā tu vērtē studentu piestrādāšanu?*

studentu algas ir zemākas kā kvalificētajiem speciālistiem, kaut arī tiek izpildīts tāds pats darba apjoms. Objektīvi es tam pievienojos, jo, pieņemot darbā studentus, katrs uzņēmējs riskē un zaudē samērā daudz laika, apmācot tos un labojot viņu pielaištās kļūdas.

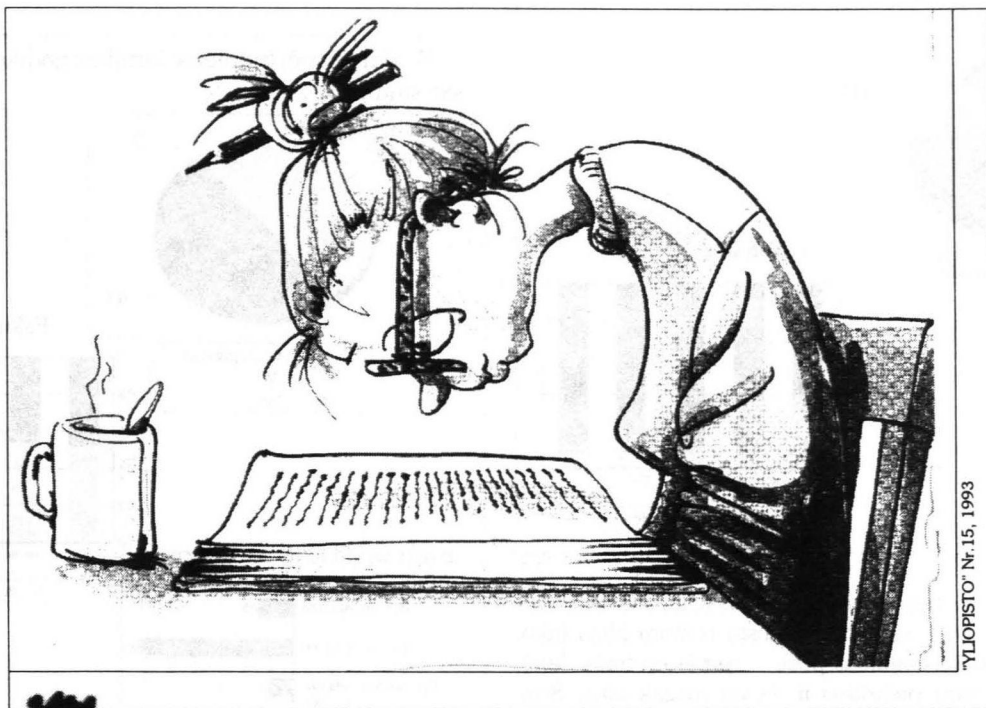
"UA": *Bet darbs kā prakse?*

Kristīne: Nepiekritu. Studentiem ir jāstudē, bet darbu savienot ar studijām ir grūti. Katru vakaru pārņāku mājās desmitos, bet sestdienās un svētdienās sēžu

"UA": *Stipendijas jau tā ir ļoti mazas. Saņemot algu, tām vajadzētu būt pilnīgi nenozīmīgām.*

Kristīne: Noteikti nē. Ar to, piemēram, es, apmaksāju pusdienas. Reiz mani kļūdas dēļ neiekļāva stipendiju sarakstā un tad es katru dienu ēdu biežpienu par 15 santīmiem (Kristīnei ir teicamnieces stipendija – 13 lati mēnesī – R. P.).

"UA": *Tomēr, ja nepieciešamību strādāt pieņemam par faktu. Tev ir paveicies. Kādā veidā?*

Kristīne: Patiesībā daudzi studenti nevis mācās un piestrādā, bet strādā un piestudē. Ja cilvēkam nav stundu darba (kā man) un nav iespējams pasēdēt naktis, lai to pabeigtu, tad studijas tiešām kļūst otršķirīgas. Daudziem pat nākas izšķirties starp darbu un studijām. Tā ir iespēja un potenciālā labuma izvērtēšana.

Domāju, ka nav vēlams visu studiju laiku strādāt vienā un tajā pašā darba vietā. Tas var nodēt tikai tiem, kas, jau, sākot studijas, zina, ko vēlēties darīt pēc to beigšanas. Man, piemēram, starptautiskās tiesības būs tikai nākamgad. Kas var pateikt, ka tieši tās nekļūs par manu nākotnes specialitāti. Tādējādi saistīties ar vienu firmu vai uzņēmumu studentam nav izdevīgi.

Šķiet, ka to saprot arī darba devēji, jo

bibliotēkās. Arī karstajā vasarā nācās strādāt, jo zināju, ka atvaļinājums būs nepieciešams ziemā, lai aizbrauktu uz semināriem un konferencēm ārzemēs.

"UA": *Tomēr tu strādājot varētu apmaksāt šos 150 latus.*

Kristīne: Nē. Mana māte ir bezdarbniece, bet jaunākā māsa – pirmkursniece. No savas algas apmaksāju dzīvokļa iri un komunālos pakalpojumus, ikdienas pusdienas, katru mēnesi ir jānopērk jauns tērps darbam (grūti teikt, ko darītu, ja man darbā nebūtu pusdienu atlaides). To visu atrēķinot, man paliek neliela kabatas nauda, ar kuru tik un tā es nespētu nomaksāt šo summu. Tā būtu pilnīgi nenormāla situācija – septiņas dienas nedēļā iziet no mājām astoņos no rīta un pārņākt desmitos vakarā, un vēl bez santīma kabatā!

Kristīne: Divus gadus (jau vidusskolas pēdējā klasē) bez algas strādāju par prokurora sabiedrisko palīgu, lai uzzinātu, vai jurisprudences ir tā, ko es vēlos studēt.

Pirmo kursu izmantoju mācoties dažādosursos – valodu, mašīnrakstīšanas, datorzinību, "piehārtūrēšanai" – arī giduursos, jo pirmajā kursā atrast labu darbu ir neiespējami, taču papildus zināšanas paplašina iespēju loku.

"UA": *Vai tevi apmierina stāvoklis Universitātē?*

Kristīne: Pilnīgi. Es brinos par neapmierinātajiem ar studiju līmeni. Manuprāt, tas ir pilnīgi normāls. Literatūras ir daudz, ja kādam kas nepatīk, var iet un lasīt. Ir jāstrādā pašiem. Galvenais ir paša studenta griba.

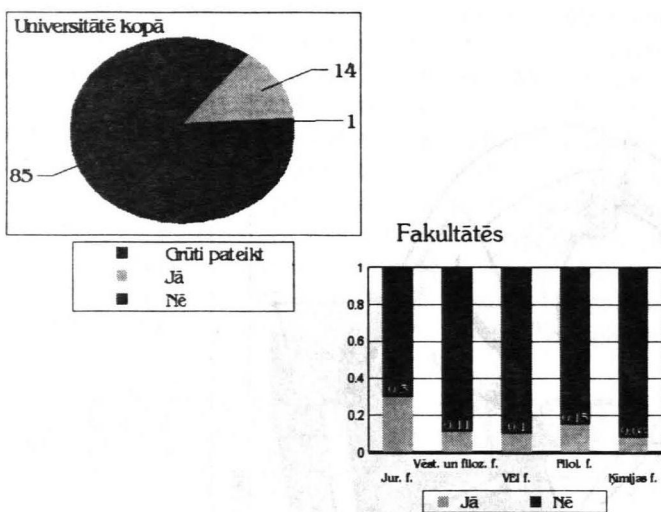
ROBERTS PUTNIS

AR MUMS TOMĒR BŪS JĀRĒKINĀS

Jautājumā par mācību maksas ieviešanu nevienai amatpersonai neienāca prātā kaut tikai pieklājības pēc uzzināt arī studentu viedokli, kā arī viņu iespējas. Šo "robu" "UA" cer aizpildīt ar savu aptauju. Tajā piedalījās 2% Latvijas Universitātes studentu kopskaita, tieši tāpēc nevaram pretendēt uz augstu aptaujas objektivitāti un autoritāti. Taču ar šiem rezultātiem pilnīgi nerēķināties arī nav iespējams, jo tika aptaujāti piecu fakultāšu studenti. No Universitātes visplašāk pārstāvēta ir Vēstures un filozofijas fakultāte, kur aptaujājām gandrīz visu pirmo kursu.

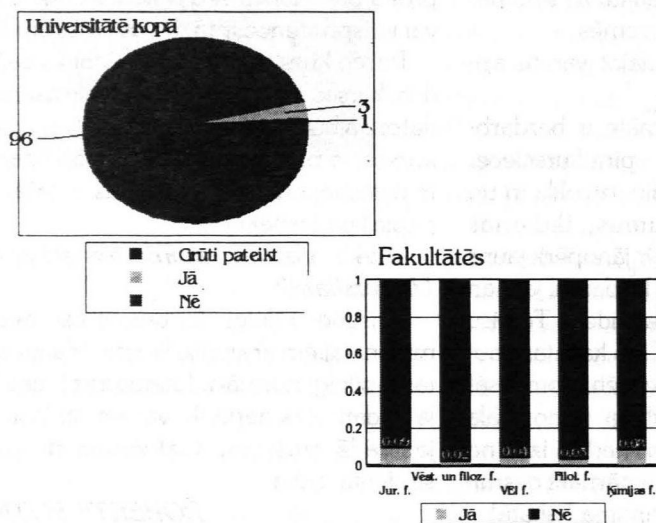
Reāli maksāt vēlas vēl mazāk – tikai 3%, arī juristi nodod savus principus – tikai 9% ir gatavi to darīt, aktivitātē īpaši neatpaliek arī ķimikļi (8% maksātgrībošo), bet savukārt filologi vienojas kopīgā frontē pret maksas ieviešanu – pilnīgi neviens šajā fakultātē aptaujātais students negrib pats maksāt par savu nākotni (līdzīgi Vēstures un filozofijas fakultātei, kur šādi domā 98% aptaujāto studentu).

1. Vai tu atbalsti ideju par maksas studijām Universitātē?

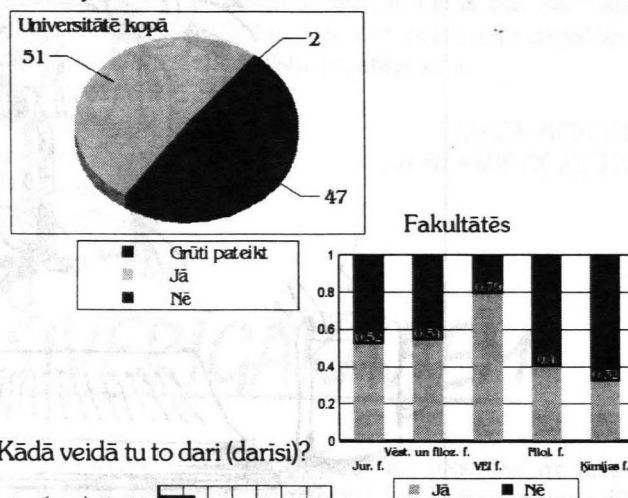

Aptaujas rezultāti nav nosaucami par sensāciju, drīzāk – par dabisku reakciju: tikai 14% studentu atbalsta rektora ideju (tikai jaunie juristi ir Universitātes vadības pusē – apmēram trešā daļa), bet Ķīmijas fakultātē šādu piekritēju ir daudz mazāk (tikai 8%), citur šis rādītājs svārstās starp abiem iepriekšējiem.

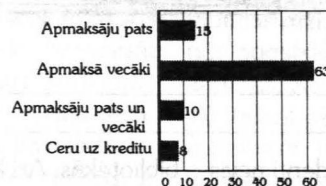
2. Vai tu vēlies maksāt par savām studijām?

3. Vai tu spēj (nepieciešamības gadījumā spētu) apmaksāt studijas?

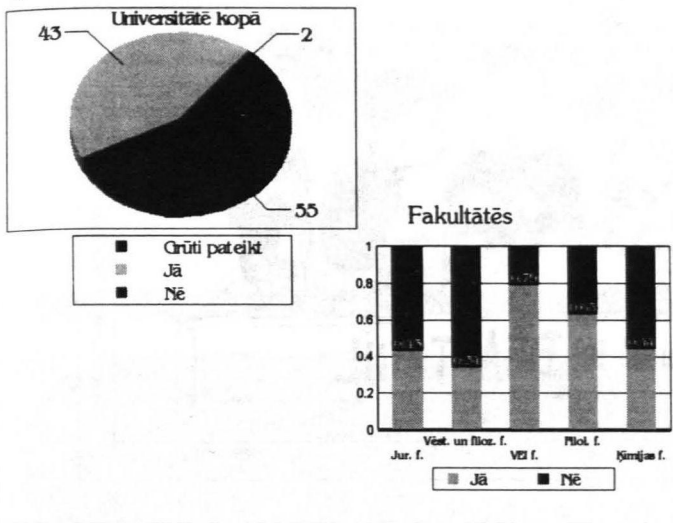
Kādā veidā tu to dari (darīsi)?

Kā liecina atbildes uz nākošo jautājumu, vai studenti spētu (arī bez īpašiem upuriem spēj to jau šobrīd) maksāt, tad to darīt nevēlas arī vairums pietiekami labi materiāli nodrošināto, jo tādu ir vairāk kā puse aptaujāto (51%). Stipri mazāk šādu studentu ir Ķīmijas (32%) un Filoloģijas fakultātē, bet Vadības un ekonomiskās informātikas fakultātē maksas ieviešanas gadījumā īpaši neciestu, jo tur savas studijas spēj apmaksāt 79% aptaujāto studentu.

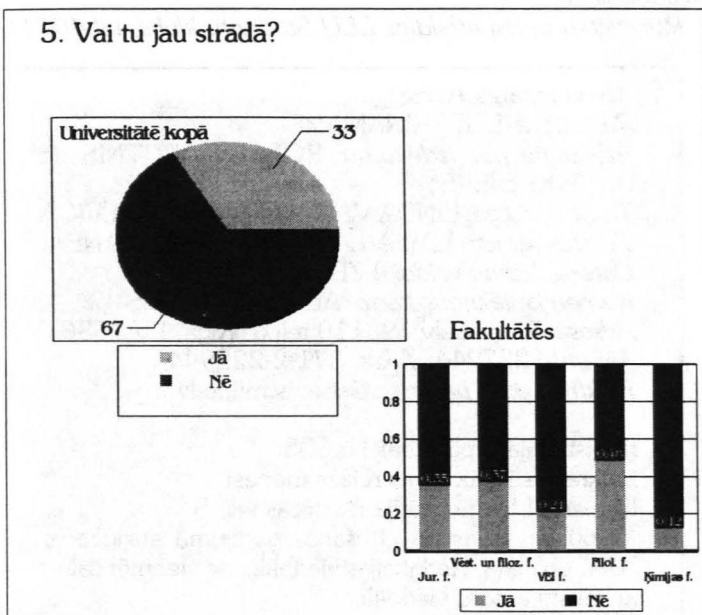
Interesanti ir uzzināt iespējas, kur naudu var iegūt. Atbilde ir pilnīgi neoriģināla – 73% studentu cer uz vecāku maku (jauno juristu vecāki ir vislabāk situēti – 83% šādu atbilžu), bet 10% mīļo bērnu tomēr piekristu arī saviem vecākiem nedaudz palīdzēt (Juridiskajā fakultātē – tikai 8%). Jāpiebilst, ka arī starp studentiem ir rodams pulciņš panaivu cilvēku, kuri cer uz valsts kredītu (8%).

4. Vai tu uzskati, ka studentam paralēli studijām ir arī jāstrādā?

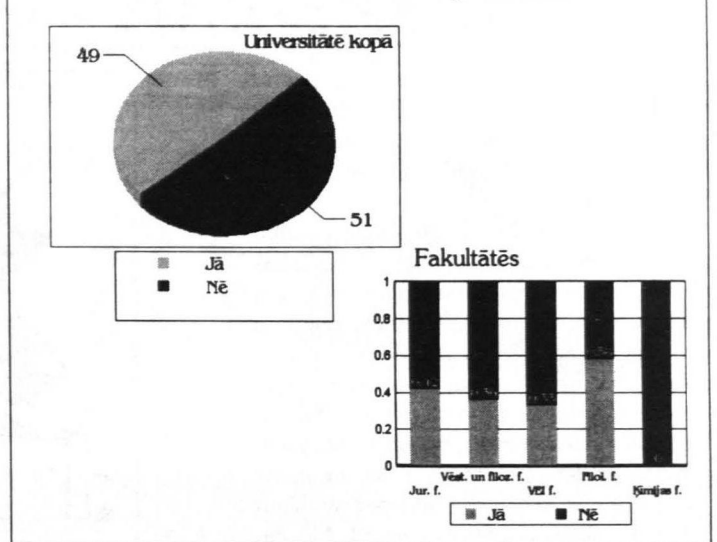

Laikam tomēr tautā izplatītā doma par latviešu īpašo strādīgumu ir patiesa, jo 43% studentu ir pārliecināti, ka viņiem paralēli studijām ir arī jāpiestrādā, īpaši daudz šīs idejas piekritēju ir starp filologiem 63%, bet Vēstures un filozofijas fakultātē tikai – 34%. Savukārt šobrīd strādā tikai trešdaļa aptaujāto, daudz labāks stāvoklis ir filologiem – puse aptaujāto jau ir ieguvusi darbu. Neskatoties uz grūtībām, ko sagādā studiju apvienošana ar darbu, filologus var apsveikt. Savukārt visdziļāko līdzjutību jāizsaka ķيميķiem, no kuriem darbu ir atraduši tikai 12%. Viņiem derētu pamācīties no citiem – 41% studentu darbu ir atraduši paši, tik pat daudziem darbu ir sagādājuši draugi un paziņas. Zīmīgs ir fakts, ka tikai 4% darbavieta ir piedāvāta kā attiecīgās specialitātes studentiem, savukārt atbilstoši savu studiju ievirzei strādā turpat vai puse strādājošo studentu (stāvoklis ķيميķu vidū ir pilnīgi savādāks – tur atbilstoši savai specialitātei nestrādā neviens, kas ir pilnīgi pretēji filologiem, kur atbilstoši strādā 78%). Vienam Vēstures un filozofijas fakultātes studentam pieder pašam sava firma.

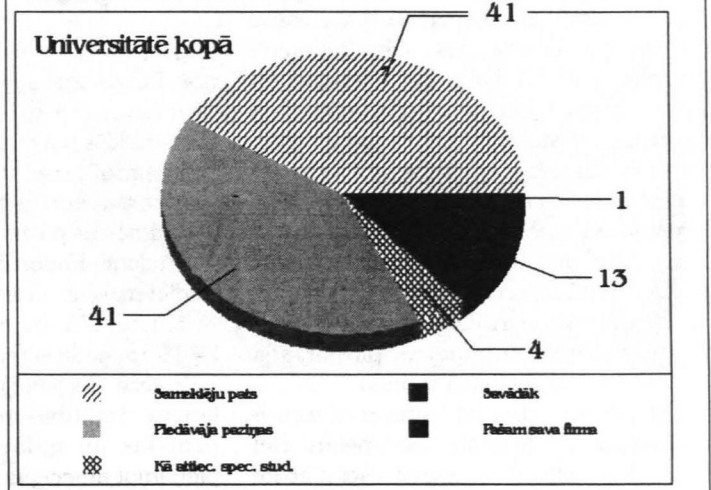
5. Vai tu jau strādā?

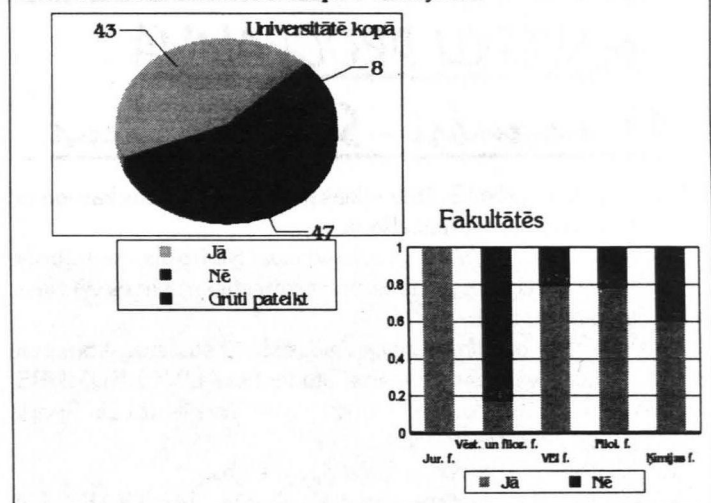
6. Vai tu strādā atbilstoši savu studiju ievirzei?

7. Kā tu atradi darbu?

8. Vai ceri atrast darbu pēc studijām?

Tagadnei līdzīgs ir studentu skats nākotnē – bezdarbs baida 47% studentu. Visvairāk pesimistu ir Vēstures un filozofijas fakultātē, kur pēc studijām darbu atrast cer tikai 15% aptaujāto, bet par sevi pilnīgi pārliecināti ir juristi – pilnīgi visi redz iespējas atrast darbu savā profesijā.

Tas ir studentu viedoklis, kuram neatkarīgi no jebkura runasvira vēlmēm ir jāšķūst par noteicošo.

KREDĪTUS - IZDZĪVOŠANAI!

Ari LU Studentu Padomei šī problēma negāja secen. Jūsu priekšā vairāku sanāksmju rezultāts, ko "UA" izklāstīja Uldis Simsons (SP priekšsēdētājs) un Juris Vaidakovs (SP sekretārs).

Kāpēc vispār tiek runāts par mācību maksu un kredītēšanu? Tāpēc, ka citas izejas nav – valstij trūkst naudas. Šim krīzes posmam (aptuveni nākošajiem pieciem gadiem) nepieciešams izstrādāt nopietni pamatotus likumus par mācību maksu. Kredītam ir jānodrošina normālas studijas. Pagaidām valdība ir iecerējusi, ka students saņems kredītu, paturēs to rokā un uzreiz atdos atpakaļ, lai samaksātu par studijām (pēc tam vēl maksājot procentus). Mācību maksa ir jāievieš tādā veidā, lai neviens no tā īpaši neciestu. Ir vajadzīga loģiski sakārtota sistēma, kurā par mācībām maksā tie, kas to var atļauties, sliktāk situētie nemaksā par mācībām, bet nesaņem arī kredītu un visbeidzot – maznodrošinātie, kuri nemaksā par studijām, bet saņem kredītu. Ja pie mums studiju kredītu saprot kā naudu studiju izdevumu segšanai (profesoru algām, telpām), tad citās valstīs tas ir domāts pārtikai, apģērbam un iresmaksai. Savukārt Rietumeiropā stipendijas studentiem maksā, izvērtējot vecāku ienākumu līmeni, no kura ir atkarīga gan stipendijas piešķiršana vispār, gan izmaksājamā summa.

Dīvaini, ka valsts ne vienu reizi vien ir deklarējusi, ka stipendiju vairs nebūs. Bet LU vadība neko tādu nesaka. Acimredzot viņi paredz stipendiju maksāšanu. Praksē tas nozīmē, ka valsts budžetā parādīsies 2

"UNIVERSITĀTES HELSINGIENSIS" Nr. 3, 1992

asignējumi: pirmais – līdzekļi LU, otrs – noteikta summa stipendijām. Ja tiks ieviesta diferencēta mācību maksa, viss mehānisms kļūs par vienkāršu stipendiju fonda "pārpumpēšanu" mācībspēku algām – vienkārša acu aizmālēšana un nevis problēmas risināšana.

Studentu Padomes izstrādātās tēzes par studiju maksas ieviešanu LU:

1. tēze. Mācību maksa jāievieš ne atrāk kā 1995. gada septembrī.
2. tēze. Šis jautājums jārisina izpildvaras līmenī. Izglītības ministrijā pašlaik top projekts un galavārds ir jāsaka MK, pieņemot attiecīgus likumus.
3. – sociālistiskā – tēze. Jānosaka ienākumu robeža, ar kuru mācību maksu vispār

iespējams iekasēt. Maksai ir jābūt diferencētai atkarībā no studenta vai viņa ģimenes ienākumiem.

4. tēze. Jānosaka personu loks, kurām nav jāmaksā par studijām vispār.

5. – galvenā tēze. Mācību maksa drīkst būt tikai islaicīga. Likumīgi jānosaka termiņš, cik ilgi šī sistēma pastāvēs (ne ilgāk par 3 – 5 gadiem).

6. tēze – Jābūt kādai valsts dienesta socioloģiskajai aptaujai par vidusskolēnu un studentu iespējām maksāt par savām studijām.

7. tēze – Studiju maksa būtu jāmaksā, sākot ar pirmo kursu studentiem.

**DACE KREJERE
un ROBERTS PUTNIS**

SVĒTKU PROGRAMMA

11. novembrī - Studentu diena

8.30 – *Pils pagalmā* Svētku atklāšanas mitiņš, Valsts karoga un Studentu dienas karoga pacelšana;

10.00–14.00 – *LLU sporta namā* Stritbols, volejbols, minifutbols, ūdenspolo, galda teniss, armrestlings, virves vilkšana, šahs, dambrete utt.;

13.00 – *Pili, pagalmā* Latvijas augstskolu studentu komandu parāde, svētku ieskaņas koncerts, studentisks UMURKUMURS. Latvijas augstskolu studentu komandu gājiens no Pils uz LLU Sporta namu, pūtēju orķestra koncerts;

13.00–18.00 – *Studentu klubā* Spēļu klubs;

15.00–17.30 – *Sporta namā* Konkurss "JAUTRĀKĀ UN ASPRĀTĪGĀKĀ LATVIJAS AUGSTSKOLA";

19.00–20.30 – *LLU aulā* Studentisks svētku koncerts, ar augstskolu studentu kolektīvu piedalīšanos;

20.30–21.00 *Pils pagalmā* Svētku ugunošana;

21.00–24.00 – *Studentu klubā* Studentu krodziņš, tikšanās klubs;

22.00–4.00 – *Pils aulā* Studentu dienas balle. Ieeja tikai vakartērpos, vietu skaits ierobežots;

22.00–4.00 – *Meža fakultātē* BALLE;

22.00–5.00 – *Sporta namā* Diskotēka;

Notikumu galvenais epicentrs – Jelgavā Latvijas Lauksaimniecības universitāte. Visi studenti un studentiski domājošie laipni aicināti.

Par svētku norisi atbildīgs LLU Studentu klubs, tel.40714.

"Universitātes Avīze"

Redaktore ILZE BRINKMANE

Atbildīgie par izdevumu: ROBERTS PUTNIS un DACE KREJERE

Tekstus rediģē: LINDA VAITS, GINTA LUKŠEVICA

Tekstus ievada: LAILA LAPSA, INESE ADIJĀNE

Datorsalikumu veido: ILZE STIKĀNE

Komercjautājumus kārtro: ALDIS ZELMENIS

Adrese: Raiņa bulv.19, 110.telpa, Rīga, LV-1586

Tālrunis: 222944, fakss: 371-2-222944

Elektroniskais pasts: ua@sisenis.mii.lv

Reģistrācijas apliecības Nr.535

Laikraksts iznāk divas reizes mēnesī.

Iespiests LU tipogrāfijā Baznīcas ielā 5.

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce uz "UA" obligāta. Redakcijas viedoklis ne vienmēr sakrīt ar rakstu autoru viedokli.